

Jasmijn Bosch (a, b) & Suzanne Aalberse (a)

(a) Universiteit van Amsterdam

(b) Vrije Universiteit Amsterdam

Contact: *j.e.bosch@uva.nl*

s.p.aalberse@uva.nl

Thuistalen inzetten voor meer leesplezier met ‘meertalige leesclubs’

1. Inleiding

De leesvaardigheid en het leesplezier van Nederlandse en Vlaamse jongeren dalen al jaren (OECD 2019; 2023). Een middel om deze ‘leescrisis’ te lijf te gaan, is de inzet van leesclubs in de klas, waarin leerlingen samen boeken lezen en bespreken. Het idee is dat praten over boeken met leeftijdsgenoten niet alleen gezellig is, maar dat het ook de betrokkenheid bij verhalen en het tekstbegrip stimuleert. Pogingen om jongeren weer aan het lezen te krijgen richten zich vaak uitsluitend op het Nederlands, terwijl Nederlandse en Vlaamse scholen juist gekenmerkt worden door een enorme talige diversiteit. Meertalige leerlingen krijgen bijvoorbeeld maar zelden de kans om in hun thuistaal te lezen op school. We weten ook heel weinig over de leesmotivatie van meertalige leerlingen. Hoe denken zij eigenlijk over lezen in de thuistaal? En kan meertalige geletterdheid ingezet worden om leesplezier aan te wakkeren?

Deze vragen onderzoeken wij binnen de context van het project ‘Meertalige Boekenclubs’, waarin 12- en 13-jarige leerlingen in Amsterdam vijf weken lang in een groepje een boek lezen en bespreken, in het Nederlands óf in hun thuistaal. Door middel van interviews en vragenlijsten onderzoeken we hoe jongeren zelf denken over meertalige geletterdheid en het gebruik van minderheidstalen op school. We bespreken hoe zo’n meertalige aanpak vorm kan krijgen in de Nederlandse les.

2. Talige diversiteit benutten: hoe en waarom?

Het benutten van meertaligheid in het onderwijs biedt kansen. Door thuistalen een zichtbare en betekenisvolle plek te geven in de les, kunnen leraren een inclusieve leeromgeving creëren. Dit draagt bij aan de erkenning en waardering van talige en culturele diversiteit, en het geeft meertalige leerlingen het gevoel dat ze welkom zijn op school. Verschillende onderzoeken tonen aan dat dit positieve effecten kan hebben op hun zelfvertrouwen, op schoolbetrokkenheid en op leeropbrengsten (zie bijvoorbeeld:

Collier & Thomas 2004; Agirdag 2020; Duarte 2020; Garcia & Kleifgen 2020).

Een concrete manier om gebruik te maken van talige diversiteit in de klas is door leerlingen de mogelijkheid te geven om boeken te lezen in hun thuistaal. Om dit in de praktijk te brengen, hebben wij meertalige leesclubs georganiseerd, waarbij er tijdens de Nederlandse les in verschillende talen gelezen werd.

3. Opzet van het project ‘Meertalige Boekenclubs’

De meertalige boekenclubs werden georganiseerd in de eerste klas van drie middelbare scholen in Amsterdam. Gedurende vijf weken verzorgden we gastlessen, waarin de leerlingen tijdens de Nederlandse les wekelijks een uur lang deelnamen aan leesclubs. In kleine groepjes lazen en bespraken ze samen een boek, aan de hand van discussievragen. Deze opzet was geïnspireerd op eerdere onderzoeksprojecten en online lesmaterialen (Tijms e.a. 2018; van der Deijl e.a. 2019; Polleck 2022; de Klein 2023).

Voor elk groepje waren er minstens drie boeken om uit te kiezen. Deze waren geselecteerd in samenwerking met een leesbevorderingsadviseur van de Openbare Bibliotheek Amsterdam. Meertalige leerlingen hadden de mogelijkheid om een boek in hun thuistaal te lezen, maar alleen als zij hier zelf voor kozen. Dit leidde tot drie soorten groepjes: groepjes die in het Nederlands lazen, anderstalige groepjes die dezelfde thuistaal deelden en meertalige groepjes waarin leerlingen met verschillende taalachtergronden vertalingen van hetzelfde boek lazen. Als alle leerlingen in een groepje dezelfde thuistaal hadden, mochten ze deze taal ook gebruiken tijdens de discussies.

In totaal hebben 114 leerlingen deelgenomen aan de (meertalige) leesclubs en vragenlijsten ingevuld over lezen, meertaligheid en hun ervaring binnen het project. Daarnaast werden 42 meertalige leerlingen geïnterviewd om dieper in te gaan op hun persoonlijke beleving en attitudes. Van de 73 meertalige leerlingen die deelnamen aan de boekenclubs hebben 43 ervoor gekozen om tijdens dit project in hun moedertaal te lezen (namelijk in het Turks, het Engels, het Arabisch, het Spaans, het Duits, het Pools, het Frans, het Hongaars of het Roemeens).

4. Resultaten en inzichten van leerlingen

De meeste leerlingen waardeerden het project, zelfs wanneer ze aangaven niet van lezen te houden. Met name het sociale aspect werd positief beoordeeld. Veel leerlingen vonden de discussies leuk en ze vonden het fijn om samen te lezen. Ook de meertalige aanpak werd gewaardeerd. In dit verband kwamen drie thema's naar voren. Het eerste thema heeft betrekking op het gevoel van identiteit en trots van de leerlingen op hun meertaligheid. Zo benadrukte een leerling dat wanneer ze een boek las in het Turks ze

haar ‘Turkse kant’ meer voelde. Het tweede thema heeft te maken met ‘nieuwigheid’. Zo vonden leerlingen het heel bijzonder of juist een beetje raar om op school in hun moedertaal te lezen. Het derde thema heeft betrekking op het relatieve gemak of de moeilijkheid van lezen in de moedertaal. Sommige leerlingen kozen voor een boek in hun thuistaal omdat het voor hen makkelijker was dan lezen in het Nederland. Andere leerlingen kozen ervoor omdat ze het zagen als een leuke uitdaging of omdat ze hun beheersing van hun moedertaal wilden verbeteren.

Hoewel sommige leerlingen het uiteindelijk toch wat moeilijk vonden om in hun thuistaal te lezen, was de meerderheid het er wel over eens dat meertalige geletterdheid belangrijk is. Hierbij werd vaak benadrukt dat kunnen lezen en schrijven in de thuistaal belangrijk is om met familieleden in het land van herkomst in contact te blijven. Voor leerlingen die thuis het Arabisch spraken was het geloof daarnaast een belangrijke drijfveer. Verder vertelden veel leerlingen dat geletterdheid in de thuistaal belangrijk is voor de toekomst, bijvoorbeeld om te kunnen werken of studeren in het buitenland, of om de taal later goed door te kunnen geven aan hun eigen kinderen.

5. Conclusie

Al met al is onze indruk van de meertalige boekenclubs (net als de indruk van de meeste leerlingen) positief. De interviews met leerlingen laten zien dat zij overwegend positief staan tegenover lezen in de thuistaal, hoewel de meesten van hen dat in de praktijk niet vaak doen. Dit biedt kansen voor leesbevordering. We bespreken hoe meertalige geletterdheid gestimuleerd zou kunnen worden, om zo tegemoet te komen aan de talige en culturele diversiteit van leerlingen en het lezen een nieuwe impuls te geven.

Referenties

- Agirdag, O. (2020). *Onderwijs in een gekleurde samenleving*. Antwerpen: Epo uitgeverij.
- Collier, V. & W. Thomas (2004). “The astounding effectiveness of dual language education for all”. In: *NABE Journal of Research and Practice*, 2 (1), p. 1-20.
- De Kleijn, A. (2023). “Boekenclubs in de klas. Leesmotivatie en persoonlijke groei in het literatuuronderwijs”. In: A. Mottart & S. Vanhooren (red.). *Zesendertigste Conferentie Onderwijs Nederland*. Gent/Drongen: Skribis.
- Duarte, J. (2020). “Translanguaging in the context of mainstream multilingual education”. In: *International Journal of Multilingualism*, 17 (2), p. 232-247.
- García, O. & J. Kleifgen (2020). “Translanguaging and literacies”. In: *Reading Research Quarterly*, 55 (4), p. 553-571.
- OECD (2019). ‘PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do’. Paris: OECD Publishing.

- OECD (2023). 'PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education'. Paris: OECD Publishing.
- Polleck, J. (2022). *Facilitating Youth-led Book Clubs as Transformative and Inclusive Spaces*. New York: Teachers College Press.
- Tijms, J., M. Stoop & J. Polleck (2018). "Bibliotherapeutic book club intervention to promote reading skills and social-emotional competencies in low SES community based high schools: A randomised controlled trial". In: *Journal of Research in Reading*, 41 (3), p. 525-54.
- Van der Deijl, L., F. Dietz & E. Stronks (2019). "De Litlab Leesclub: Lezen, discussiëren, onderzoeken". In: *Levende Talen Magazine*, 106 (6), p. 4-8.
-